

Beoordelingscriteria op het Heerbeek College

Wat beoordeel je nu eigenlijk bij LO? Op het Heerbeek College in Best werd er, zoals op veel scholen, jarenlang vooral beoordeeld op bewegingsvaardigheden en op inzet. Sinds dit schooljaar worden leerlingen echter ook op omgangsbekwaamheden, regelbekwaamheden en (zelf) reflectie beoordeeld.

TEKST HANS BARMENTLO EN LARS BORGHOUTS FOTO'S HANS DIJKHOFF

Het Heerbeek College is een mavo-havo-vwo-school in Best (NB), met 1950 leerlingen, twaalf docenten LO en twee combinatiefunctio-narissen. Een aantal jaren geleden besloot de vakgroep het vakwerkplan van de onderbouw (mavo, havo en vwo) weer eens af te stoffen en nieuw leven in te blazen. Als vakgroep pakten we dit serieus aan maar na enkele werkavonden bleek dat we het niet goed eens konden worden over de beoordeling van de vaardigheden. Een leerling kon bijvoorbeeld bij een onderdeel zoals de 60 meter sprint een diepe onvoldoende halen, omdat er werd gewerkt met een vaste normering. Later in de periode kwam er dan een inzetcijfer bij om 'recht te doen aan de individuele verschillen tussen leer-

Het algemene doel van LO is daarbij: het vanuit een pedagogisch perspectief, (meer) bekwaam raken voor deelname aan sport- en bewegingssituaties, als onderdeel van een gezonde en actieve leefstijl

lingen'. Dit systeem bleek in de vakgroepdiscussie een breekpunt. Verschillende argumenten werden aangevoerd, van 'totaal niet motiverend' en 'pedagogisch onverantwoord' tot 'bij wiskunde kunnen ze toch ook een onvoldoende halen!'.
Visie herijken

Door deze patstelling waren we genooddaakt om eerst onze visie te herijken. Tegelijkertijd konden we als school deelnemen aan het project 'Een Punt voor Gym', geïnitieerd door

Fontys Sporthogeschool in samenwerking met de universiteit van Gent, KVLO, SLO en nog enkele VO-scholen. Het beoordelen van LO stond daarin centraal. We besloten de visie op LO zoals geformuleerd in *Human Movement and Sports 2028* (2011, Brouwer e.a.) over te nemen. Het algemene doel van LO is daarbij: het vanuit een pedagogisch perspectief, (meer) bekwaam raken voor deelname aan sport- en bewegingssituaties, als onderdeel van een gezonde en actieve leefstijl. Vanuit deze doelstelling werd al snel duidelijk dat we niet alleen konden inzetten op bewegingsvaardigheden, maar dat we in moesten steken op het 'meervoudig bekwaam maken' van onze leerlingen. Dat betekent bijvoorbeeld ook expliciet aandacht besteden aan regelbekwaamheid, omgangsbekwaamheid en reflectie. Wanneer de Onderwijsinspectie scherp zou toezien op het naleven van de kerndoelen en eindtermen zouden we overigens niet anders kunnen; ook hierin komen deze verschillende vaardigheden immers terug. De verschillende bekwaamheden zijn het doel van de lessenseries. Daarmee wordt het bewegen zowel een doel, als een middel. Terugslagspelen kunnen bijvoorbeeld aangeboden worden om de bewegingsvaardigheid te verbeteren. Maar het kan ook zijn dat de terugslagspelen een middel zijn om regelvaardigheden aan te bieden.

Positie van LO

Naast dit traject zijn we ook kritisch gaan kijken naar de plaats van LO in onze schoolorganisatie. LO was een vak met een cijfer en deed mee in de determinatie, dus in de bepaling op welk niveau een leerling na de brugklas terecht kwam. En hoewel het in de praktijk eigenlijk niet voorkwam, kon een leerling formeel gezien op LO blijven zitten. Wat echter wel voorkwam in de praktijk (en waar we als

▲ *Bij de sprint een onvoldoende halen?*

Op de KVLO-site vind je de complete uitwerking van de leerdoelen

vakgroep niet meer achterstonden), was dat het cijfer van LO meetelde in de berekening van de overgangsnorm. Daar waar een leerling bij een aantal onvoldoendes compensatiepunten moest hebben om over te gaan, was een 7 voor LO bijvoorbeeld een welkome aanvulling. Een aanvulling die de leerling niet meer had bij zijn examen. Als vaksectie waren we er al vrij snel uit dat LO wat ons betreft niet meer hoefde mee te tellen in de determinatie. De discussie of LO nog wel moest meetellen voor de overgangsnorm nam echter heel wat meer tijd in beslag. Zorgen om de positie van LO in de school – ‘dan worden we echt een vak achter de streep’ en ‘dat kan ons uren gaan kosten’- zorgden ervoor dat het nog een schooljaar geduurd heeft voordat we deze stap durfden te nemen. Doorslaggevend was dat het Eindexamenbesluit (art. 35) over LO vermeldt dat ‘...deze beoordeling uitgaat van de mogelijkheden van de leerling...’.

Zowel vanuit onze visie als de wet (eindexamenbesluit) moeten we elk kind dus kansen bieden om op zijn of haar niveau deel te nemen in de lessen LO. Dat impliceert een gedifferentieerd en gepersonaliseerd leertraject. Waar we praktisch tegenaan lopen is de (uniforme) manier van beoordelen. Wanneer we alle leerlingen op dezelfde manier en met dezelfde

normen beoordelen, doet dat geen recht aan de verschillen tussen leerlingen. Vanuit ‘Een Punt voor Gym’ ontstonden op dat moment ook ideeën over gedifferentieerd beoordelen, oftewel het beoordelen op het niveau van de leerlingen. We besloten dit toe te passen op het Heerbeek College. Daarbij wilden we de beoordeling meer ‘formatief’ inzetten. Dus om het leerproces van leerlingen te begeleiden en hen te motiveren, niet om hen ‘af te rekenen’. Dat betekent niet dat er niet meer gerapporteerd wordt, maar wel dat leerlingen tijdens de lessen bewuster bezig zijn met de leerdoelen en hun vorderingen daar naartoe (zie ook het topic ‘Motiverend Beoordelen’ in LO 8, 2015).

Leerdoelen

Voor deze veranderingen werd er gewerkt met een ‘inzetpunt’. Eigenlijk een soort van omgangsbekwaamheid, terwijl de lessen alleen waren ingericht om de bewegingsvaardigheid te verbeteren. Inzet werd daarmee een soort van karakterbeoordeling, zonder dat de leerling expliciet de kans kreeg om zich erin te verbeteren. Wanneer we echter willen dat leerlingen deze vaardigheden leren bij LO, dan is het van belang dat het curriculum daar expliciet op is gericht. Leerdoelen, lessen en beoordeling sluiten op elkaar aan. Dit noemt men ook wel ‘constructive alignment’ (2015, Borghouts

Bewegingsbekwaamheid:

Doelspel				
	Beginnen	Ontwikkelen	Behaald	Voorbeeldig
Aanval in balbezit	Speler twijfelt veel maar speelt uiteindelijk toch in de richting van de vrijstaande speler, dit gaat vaak fout. De speler mist overzicht in het spel en heeft veel tijd nodig om de vrije mensen te vinden. De speler kan de bal/schijf nog niet vrijmaken en heeft moeite met het beschermen van de bal.	Speler speelt meestal de vrije mensen, maar het gaat ook weleens fout. Hij heeft moeite met het overzicht. Zolang er beschermd balbezit is en er tijd is kan de leerling de bal/schijf vrijspelen en probeert hij hem te beschermen.	Speler speelt constant de vrije mensen aan. Hij heeft overzicht en probeert medeleerlingen te coachen. Hij probeert als er geen beschermd balbezit is de bal/schijf te beschermen en kan de bal soms ook vrijmaken	Speler heeft een hoge handelings-snelheid en speelt constant de vrije personen aan. Daarbij heeft hij overzicht en coacht mindere spelers op een positieve manier. Indien geen beschermd balbezit kan hij de bal/schijf goed beschermen en/of vrijmaken.

Omgangsbekwaamheid:

De leerling communiceert respectvol				
	Beginnen	Ontwikkelen	Behaald	Voorbeeldig
Je praat op een rustige manier met anderen, waarbij je de ander aankijkt.	Het lukt, waarbij ik meestal gecorrigeerd word door de docent of medeleerling.	Het lukt, waarbij ik soms nog gecorrigeerd moet worden.	Het lukt me zelfstandig.	Het lukt me zelfstandig en ik kan anderen verbeteren of coachen daarop.

Regelbekwaamheid:

Omgang met materiaal				
	Beginnen	Ontwikkelen	Behaald	Voorbeeldig
Het opbergen van de materialen	Het lukt me meestal niet om de spullen op de juiste plaats te zetten en ook het verplaatsen van de spullen lukt me in de meeste gevallen niet. Vaak word ik door de docent aangesproken en geholpen.	Het lukt me meestal om de spullen op de juiste plaats te zetten en ook het verplaatsen van de spullen lukt me in de meeste gevallen. Soms word ik door de docent aangesproken en geholpen.	Ik weet waar ik de spullen horen te staan, kan ze op de juiste manier daarheen verplaatsen.	Ik weet waar de spullen horen te staan, ik kan ze op de juiste manier daarheen verplaatsen en kan andere leerlingen coachen daarin.

Aan de criteria in het kader is ook te zien dat we niet meer werken met cijfers. Als je het beoordelen wilt inzetten om leerlingen te begeleiden, is het benoemen van de gewenste vaardigheid of het gewenste gedrag, een betere optie. Overigens zou een school er ook voor kunnen kiezen om beide te doen: feedback geven met de omschreven criteria, en

op basis daarvan cijfers geven (bijvoorbeeld een keer per periode). Verder valt op dat er geen kolom is waarin 'het lukt niet' staat. Een bewuste positieve keuze, waarbij we ervan uitgaan dat de kwaliteiten van een leerling de basis zijn voor de inrichting van het programma.

e.a.). Maar dan moeten er wel eerst concrete leerdoelen zijn. Naast het ontwikkelen van beoordelingssituaties heeft een deel van de vakgroep zich samen met Fontys Sporthogeschool dan ook beziggehouden met het vertalen van de bekwaamheden naar leerdoelen. *Human Movement and Sports 2028* (2011, Brouwer e.a.) stelt een aantal bekwaamheden voor, waarvan ons vakwerkplan er drie expliciteert en twee impliciet behandelt. De bekwaamheid 'kennis over gezond bewegen' nemen we niet op in onze lessen LO, omdat dit volgens ons het risico met zich meebrengt dat dit ten koste zou gaan van het bewegen. Deze bekwaamheid komt aan bod in een nog te ontwikkelen projectweek 'Gezondheid' in samenwerking met de vakgroep biologie. De *bewegingsbekwaamheid*, *omgangsbekwaamheid* en *regelbekwaamheid* zijn uitgewerkt in ons vakwerkplan; de bekwaamheid (*zelf*)kennis

en *reflectie* is een rode draad in ons vakwerkplan, maar wordt als vaardigheid niet beoordeeld. Tot slot is 'plezier in bewegen' voor ons een voorwaarde en geen bekwaamheid. Nadat voor *bewegingsbekwaamheid*, *omgangsbekwaamheid* en *regelbekwaamheid* dus leerdoelen zijn vastgesteld, zijn er bij elk leerdoel criteria geformuleerd. In het kader staan hiervan enkele voorbeelden uitgewerkt. De volledige uitwerking van leerdoelen en beoordelingscriteria is te bekijken en downloaden op de site van de KVLO.

Beoordeling en rapportage

Er worden dus drie bekwaamheden beoordeeld in ons nieuwe systeem. De bewegingsbekwaamheden, omgangsbekwaamheden en regelbekwaamheden. Elke periode (het schooljaar is ingedeeld in vier periodes) krijgen de leerlingen een beoordeling op elk van deze drie

bekwaamheden. In totaal krijgt een leerling twaalf beoordelingen per schooljaar. Deze beoordelingen staan op zichzelf; ze worden bijvoorbeeld niet met elkaar gemiddeld. De beoordelingen zijn zowel formatief (de functie is feedback of feed forward), als summatief (het wordt geregistreerd) van aard. Het beoordelingsformulier wordt gebruikt als de start van het leerproces en gedurende de lessen (=formatief); daar waar het formulier aan het einde van een lessenreeks ingezet wordt, is het een summatief instrument. Het beoordelingsformulier (zoals een deel ervan getoond wordt in het kader) is daarbij de basis en de leerling is in principe zelf verantwoordelijk voor de beoordeling. Door de leerling medeverantwoordelijk te maken voor de beoordeling, kun je je als docent meer focussen op het begeleiden van de leerlingen en sta je niet meer hele lessen achter elkaar te beoordelen.

Uiteraard is het niet zo dat leerlingen meteen de bekwaamheid '(zelf)kennis en reflectie' onder de knie hebben. Dit schooljaar zijn we gestart met het programma in leerjaar 1. Gedurende het jaar besteed je tijd aan deze bekwaamheid. Naast uitleg en instructie worden de leerlingen begeleid in het proces door tijdens beoordelingsmomenten als docent aan te sluiten bij groepjes (drie tot vijf leerlingen) en leerlingen duidelijk te

Door de leerling medeverantwoordelijk te maken voor de beoordeling, kun je je als docent meer focussen op het begeleiden van de leerlingen en sta je niet meer hele lessen achter elkaar te beoordelen

maken welk soort gedrag je wilt zien. Dit proces herhaalt zich elke lescyclus, waarbij de docent het gewenste gedrag (jezelf of je klasgenoot spiegelen aan de beoordelingscriteria) positief bekrachtigd wordt. Dit is een systeem waar onze leerlingen en docenten aan moeten wennen, maar gedurende het jaar merk je dat de leerlingen zich het 'eigen' maken.

Eén formulier per leerdoel

Ondanks dat er gedifferentieerd gewerkt wordt in zowel de lessen als in de beoordeling en er geen vaste 'modules' per leerjaar zijn, maar een leerlijn voor de hele onderbouw (klas 1 t/m 3); kan er toch volstaan worden met één beoordelingsformulier per leerdoel. Zo kan het 'respectvol communiceren' worden uitgevoerd in het geven van feedback aan een andere leerling tijdens bijvoorbeeld badminton; of er kan gekeken worden naar de manier van communiceren tijdens het coachen bij een 4

tegen 4 voetbalvorm. Duidelijk een andere, lees gedifferentieerde vorm, waarbij toch hetzelfde formulier kan worden toegepast. Deze manier van werken wordt ook toegepast tijdens de andere bekwaamheden. We passen de methodiek en didactiek dus aan op het niveau van de leerling. Die staat tenslotte centraal.

Doordat LO niet meer meetelt in de determinatie, is een leerling minder geneigd om sociaal wenselijk te beoordelen (maar dit blijft wel een aandachtspunt) en kan het cijferadministratieprogramma, bijvoorbeeld Magister, creatiever worden ingericht. Als docent LO heb je dan een handvat om tijdens leerlingenbesprekingen of rapportvergaderingen gedrag van leerlingen niet alleen te benoemen, maar ook te ondersteunen met beoordelingen. Afhankelijk van het gebruikte administratieve pakket is het ook inzichtelijk voor ouders en mentoren. Dit kan bijdragen aan een betere leerlingbespreking en een eventueel daaropvolgend handelingsplan. Ook kan een mentor deze informatie gebruiken in oudergesprekken en kan het richting geven aan advisering voor LO2 of BSM. Opvallende zaken (leerlingen die zichzelf structureel over- of onderschatten) worden meteen besproken.

Tot slot

De positie van LO in de school is door deze wijzigingen juist sterker geworden. We sluiten aan bij de 21st century skills zoals zelfregulering, samenwerking en creatief denken. Vakgroepen die ook werken met vaardigheden, zoals bijvoorbeeld handvaardigheid en tekenen, zijn nieuwsgierig naar wat we doen en we worden regelmatig geconsulteerd. Kortom, daar waar we als vakgroep eerst angst voor hadden, als vak niet serieus genomen worden, is omgekeerd uitgekapt. We lopen juist voorop als het gaat om het inzichtelijk maken van vaardigheden. ■

▲ *Speler speelt meestal de vrije mensen, maar het gaat ook weleens fout.*

kernwoorden:

beoordelen, cijfer voor LO, determinatie

Bronnen

Borghouts, L., Weeldenburg, G., Slingerland, M., Van Dokkum, G.J. (2015). Doelen, lessen en beoordelen: één geheel; constructieve alignment bij LO. *Lichamelijke Opvoeding*, 2.

Brouwer, B., Aldershof, A., Bax, H., Van Berkel, M., Van Dokkum, G.J., Mulder, M.J., & Nienhuis, J. (2011). 'Human Movement en Sports in 2028.' Enschede: SLO.

Contact:

h.barmntlo@heerbeeck.nl